

Павле ПЕЈОВИЋ*

ЛИКОВНА УМЈЕТНОСТ У ЦРНОЈ ГОРИ У ПРОЦЕСУ ТРАНЗИЦИЈЕ

Полазећи од чињенице да су ликовни ствараоци са простора Црне Горе у XX вијеку, а посебно после II свјетског рата, дали изузетан допринос развоју ликовног стваралаштва на ex-Yu просторима, уводећи га ванредним резултатима у релевантне свјетске токове и чинећи га при том једним од највећих духовних домета наше културе, морам одмах на почетку овог излагања казати да тај квалитативни ход није адекватно третиран од стране државе и њених институција. Ово је посебно евидентно у посљедњој деценији XX и у деценији XXI вијека која још траје, иако је евидентна потреба државе Црне Горе да као мала земља са међународним субјективитетом све своје најбоље ресурсе стави у функцију квалитетне међународне афирмације. Зато је осврт на ово раздобље веома сложено и комплексно питање и као такво захтијева озбиљну анализу и као самосталан сегмент културе, али и студиозан приступ укупној ситуацији у црногорској култури, којој је за развој потребна промишљена државна стратегија.

У амбијенту међународних изолација, ратовања у окружењу и разних унутрашњих тензија које су потресале овај простор, култура је била на маргини, а умјетност и умјетници као носиоци идеја нијесу имали одговарајући амбијент за стваралаштво. У ситуацији опште немаштине и сиромаштва, прво што је било на удару и гдје је дошло и до потребних, а чешће непотребних резова, било је поље културе и умјетности као њеног најживљег сегмента. Унутрашња политичка ситуација се рефлектовала у свим сферама стваралаштва, доводећи до тензија и подвојености, олакшавајући тако државним институцијама улажење у обрачун и укидање појединих институција које нијесу биле на трагу званичне државне по-

* Проф. Павле Пејовић, ванредни члан ЦАНУ

литике, стављајући у исти пакет и оне институције које су десетинама година биле међу стубовима културе у Црној Гори. Године 2000, струковна удружења су трансформисана у невладине организације, остављајући им веома мало простора да опстану. Ту је судбину доживјело и УЛУЦГ, иако је баштинило традицију постојања од 1946. године, не узимајући у обзир чињеницу да су кроз његове редове прошли, или су још увијек његови чланови, најзначајнији ликовни ствараоци овог простора. Све се то као негативно искуство рефлектовало и рефлектује се на укупну ситуацију у области ликовног стваралаштва, а самим тим и култури уопште.

Читав овај период карактеришу импровизација и недостатак уређеног система функционисања, гдје је тешко препознати, или чак наслутити намјеру неких од бирократских државних структура да ствари помјере набоље. Укидањем неких манифестација, као што су нпр. *Цетињски бијенале* и *Цетињски ликовни салон*, смањено се простор за квалитетно међународно и унутрашње презентовање ликовних достигнућа које је пратило драстично смањење, или потпуно укидање фондова за праћење најзначајнијих појава и достигнућа и откупе умјетнина за колекције музеја, што је незамисливо у уређеним системима. То је вријеме за неповрат, обиљежено свакојаким тензијама, са појавама са којима се сусрећемо и данас, гдје се политика и полтичка припадност стављају изнад свега.

Распадом Југославије и свим каснијим дешавањима ликовни ствараоци су се нашли у веома сложеној ситуацији, јер због изолације и прекида комуникације са свијетом, бива значајно смањен проток информација, свдећи се најчешће на индивидуалне напоре појединаца. У овом контексту дешавања, не смије се заборавити идеја о оснивању Цетињског бијенала принца Николе Петровића, који је, пробијајући међународну блокаду, довео веома референтне теоретичаре умјетности, као и веома признате и познате ликовне ствараоце из свијета, у Црну Гору, отварајући јој тако један нови простор, који је у почетку имао подршку званичне политике, али која је, нажалост, била краткога даха. У читавом том пројекту, са битним фокусом референтних комесара изван Црне Горе на њу, црногорска ликовна умјетност је добила прилику да на референтан начин покаже своје домете, а ликовним ствараоцима, посебно оним млађим, који нијесу били у могућности да остваре непосредан увид у та дешавања, да се ослободе одређених предрасуда. Као значајан вид подршке било је гостовање Марине Абрамовић и Дада Ђурића, умјетника са високом међународном репутацијом, а пониклих са простора Црне Горе. Та спорадична квалитетна дешавања су указала на недостатак свијести о томе да се само најкреативнијим снагама можемо борити за просперитет, показујући да само пуким одржавањем и преживљавањем не можемо далеко стићи.

Одређене бирократизоване институције су постале самима себи циљ, не желећи да примијене у нашој средини добре примјере из окружења, Словеније, Македоније, Босне и Херцеговине итд., гдје је стваран амбијент за велике међународне успјехе у области стваралаштва.

Данас, у ситуацији када је Црна Гора међународно призната држава, више него икада је потребно актуелизовати проблеме културе и спорта као области дјеловања које битно утичу на очување идентитета и стварање солидних претпоставки за озбиљни интегритет који може битно помоћи квалитетној међународној афирмацији Црне Горе. Имам утисак, а и сазнања, да у том правцу крећу неке промјене које треба да створе амбијент за суштински квалитетније дјеловање. Надам се да је врх актуелне власти схватио да ово захтијева огроман напор и укључивање у овај пројекат најкреативнијих људи којима Црна Гора располаже. Препуштање овог важног посла бирократским структурама води у ретроградност, а то је оно што нам је свима најмање потребно. Мој став је да се у овом процесу морају ојачати институције које морају бити стубови друштва и просперитета, уз примјену најпозитивнијих искустава и стандарда који већ дуже времена егзистирају у свијету. Треба одмах рећи да то захтијева знатно већа буџетска издвајања, али и да је то једини начин да створимо и сачувамо амбијент за духовну препознатљивост људи који живе и стварају у Црној Гори. То је процес на дуже стазе, који захтијева студиозност и континуитет, и гдје се не смије посустати. Квалитетним односом према баштини морамо отворити простор за боље поштовање властите државе од стране грађана, а ваљаном презентацијом провјерених вриједности стварати амбијент за квалитетан помак у свим сферама дјеловања, па самим тим и у ликовном стваралаштву. Тако гледано све оно кроз шта смо прошли може да буде искоришћено као полазиште да се учињеним грешкама не смијемо враћати. Бојим се да и данас имамо ситуација гдје се у интересу уских кругова праве пропусти, али их је битно препознати и на њих аргументовано указивати. Као интригантан примјер навео бих гостовања свјетских музичких звијезда, за чији се двосатни концерт издваја више средстава него за укупно дјеловање у области културе из Буџета државе у току једне године. Стварање државних институција и функционисање државе је сложен процес и неминовно је да смо ми у фази развоја када морамо много да учимо.

Имао сам прилику да прочитам текст *Нацрта закона о култури* и да се понадам да ће усвајањем овог Закона и његовом примјеном бити створен један знатно бољи амбијент за културу и дјеловање у оквиру културе у Црној Гори. Неспорно је да су неки људи из врха власти схватили значај ових промјена и да су се ствари почеле одвијати у том смјеру. Црна Го-

ра има даровит и квалитетан људски потенцијал, а држава мора створити амбијент и механизме за принципијелно и утемељено дјеловање правих културних посленика, и на тај начин, са позиција провјерених вриједности, створити услове за поштену утакмицу. Црна Гора је превише мала и сиромашна, са недовољним бројем критичне масе у појединим областима, да би била у свему успјешна. Зато се треба вратити провјереним вриједностима, а у том амбијенту, улога и позиција ликовног стваралаштва у Црној Гори биће веома истакнута.